

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XVIII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

SENTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 18-son (26-sentyabr, 2026-yil).– 182 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-sentyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

IQTISODIYOT FANLARI**QURILISH KORXONALARI FAOLIYATINI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASIDAN FOYDALANISH****Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi**

Andijon davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda qurilish korxonalar faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi shakllanishi va rivojlanishida Germaniya, Yaponiya, AQSh, Italiya va Xitoy tajribasi qiyosiy tahlil qilingan. Xorijiy amaliyotda strategik boshqaruv, professional menejment, innovatsiyalar, raqamlashtirish, xarajatlarni boshqarish qurilish korxonalari barqarorligining muhim omillari ekanligi asoslangan. O'zbekiston sharoitida mazkur yondashuvlarni milliy institutsional muhitga moslashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: qurilish korxona, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, strategik boshqaruv, xarajatlar boshqaruvi, raqamlashtirish, innovatsiya, professional menejment.

UTILIZING FOREIGN EXPERIENCE TO IMPROVE THE ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM FOR MANAGING THE OPERATIONS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES**Mamajonova Nodiraxon Alisher qizi**

Independent Researcher, Andijan State University

Annotation. This paper presents a comparative analysis of the experience of Germany, Japan, the United States, Italy, and China in establishing and developing the organizational and economic mechanism for managing construction enterprises. Drawing on international practice, it substantiates the importance of strategic management, professional management, innovation, digitalization, and cost management as factors contributing to the stability of construction enterprises. Proposals are developed for adapting these approaches to Uzbekistan's national institutional environment.

Keywords: construction enterprises, organizational and economic mechanism, strategic management, cost management, digitalization, innovation, professional management.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i18/n14>**Kirish**

Bozor iqtisodiyoti sharoitida qurilish korxonalari aholi bandligini ta'minlash va daromadlarini oshirish, mahalliy resurslardan samarali foydalanish hamda hududlarda iqtisodiy faollikni rag'batlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu korxonalarning raqobatbardoshligi moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasiga, shuningdek, faoliyatni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi qay darajada samarali yo'lga qo'yilganiga bog'liq. Shu jihatdan, mazkur mexanizmni takomillashtirishda xorijiy tajribani o'rganish va undan foydalanish imkoniyatlarini baholash ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Xorijiy tajribada qurilish korxonalari faoliyati ustidan nazoratni saqlagan holda professional boshqaruv usullarini joriy etishga alohida e'tibor qaratiladi. Bunday yondashuv innovatsion faollikni oshirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va xarajatlarni strategik boshqarish bilan uzviy bog'liq bo'lib, korxonalarning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu tajribadan mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda

foydalanish qurilish korxonalarini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'nalishlarini belgilashda muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar tahlili.

Qurilish korxonalari faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish masalasi mulkdorlik va boshqaruv munosabatlari, korporativ boshqaruv, ishlab chiqarish jarayonlarini tashkil etish hamda institutsional qo'llab-quvvatlash yo'nalishlarini birgalikda o'rganishni talab qiladi. Ko'rib chiqilgan manbalar ushbu yo'nalishlarning alohida jihatlarini yoritadi, biroq ularning tadqiqot obyekti va qo'llanish doirasi bir xil emas. Shu sababli umumiy boshqaruv tamoyillari bilan bevosita qurilish faoliyatiga taalluqli yondashuvlarni farqlash muhimdir.

IfM Bonn tomonidan berilgan Mittelstand ta'rif mulkdorlik va boshqaruvning birligiga asoslanadi. Mazkur ta'rif oilaviy mulkchilikka asoslangan korxonalarda mulkdorning boshqaruvdagi ishtirokini tushuntirish uchun ahamiyatli bo'lsa-da, tashqi menejerlarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligini bevosita tasdiqlamaydi [1]. G20/OECD tamoyillarida esa boshqaruv organlarining hisobdorligi, axborot shaffofligi va investorlar manfaatlarini himoya qilish masalalariga e'tibor qaratilgan. Ushbu tamoyillar qurilish korxonalarida vakolat va mas'uliyatni taqsimlashni tahlil qilish uchun metodologik asos bo'la oladi, ammo ularni korxonaning hajmi va tashkiliy-huquqiy shakliga moslashtirish zarur [2].

Jarayonlar samaradorligini oshirish masalasi Toyota ishlab chiqarish tizimida uzluksiz takomillashtirish, sifatni ta'minlash va resurs isrofini bartaraf etish bilan bog'lanadi [3]. Lean Construction Institute yondashuvida ushbu tamoyillar loyihalash va qurilish jarayonlariga tatbiq etilib, buyurtmachi uchun qiymat yaratish hamda loyiha ishtirokchilari hamkorligini yaxshilashga yo'naltiriladi [4]. Bu manbalarni qiyoslash xarajatlarni boshqarishni alohida sarflarni qisqartirish bilan cheklamasdan, ish jarayonlarining o'zaro muvofiqligini ta'minlash bilan bog'liq holda ko'rib chiqish imkonini beradi.

Tashqi institutsional sharoitlarning ahamiyati A. Spadavecchianing Italiya sanoat hududlariga bag'ishlangan tadqiqotida yoritilgan. Muallif davlat subsidiyalari samaradorligini korxonalarining ulardan foydalanishi va mahalliy iqtisodiy muhit bilan bog'liq holda tahlil qiladi. Tadqiqot bevosita qurilish korxonalariga bag'ishlanmagan bo'lsa-da, uning xulosalari korxonalararo kooperatsiya va davlat ko'magining o'zaro muvofiqligini o'rganishda ahamiyatlidir [5]. Xitoy qurilish sanoatini rivojlantirish rejasi haqidagi rasmiy axborotda esa ishlab chiqarish zanjirini modernizatsiyalash, raqamli texnologiyalarni qo'llash va tarmoqlararo hamkorlik ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Ushbu hujjat erishilgan samaradorlikni emas, davlat siyosatining rejalashtirilgan yo'nalishlarini aks ettiradi [6].

Ko'rib chiqilgan manbalar doirasida mulkdorlik, professional boshqaruv, xarajatlar nazorati va institutsional hamkorlikning alohida jihatlarini yoritilgan. Mazkur maqolada esa ushbu yo'nalishlarni qurilish korxonalarining yagona tashkiliy-iqtisodiy boshqaruv mexanizmi tarkibida ko'rib chiqish hamda ularni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlarini asoslashga e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot xorijiy boshqaruv tajribasini hujjatli manbalar asosida sifat jihatidan tahlil qilishga yo'naltirilgan. Tadqiqot obyekti qurilish korxonalari faoliyatini boshqarish tizimi, predmeti esa ushbu tizimning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini xorijiy tajriba asosida takomillashtirish imkoniyatlaridir. Manbaviy asosni ilmiy maqola, xalqaro tashkilot tavsiyalari,

institutsional ta'riflar, korporativ boshqaruv amaliyotiga oid materiallar va qurilish tarmog'ini rivojlantirish bo'yicha rasmiy axborot tashkil etadi.

Tahlilda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, hujjatlar mazmunini tahlil qilish va mantiqiy umumlashtirish usullari qo'llanildi. Tizimli yondashuv orqali strategik rejalashtirish, professional menejment, boshqaruv hisobi, xarajatlar nazorati, inson kapitali va tashqi hamkorlik o'zaro bog'liq tarkibiy qismlar sifatida ko'rib chiqildi. Qiyosiy tahlil xorijiy tajribalarni boshqaruv vakolatlarining taqsimlanishi, jarayonlarni takomillashtirish, raqamlashtirish va institutsional qo'llab-quvvatlash mezonlari bo'yicha taqqoslashga xizmat qildi.

Natija va muhokama.

Germaniya tajribasini qurilish korxonalarini boshqarish nuqtayi nazaridan o'rganishda Mittelstand korxonalarining mulkdorlik va boshqaruv munosabatlari alohida ahamiyatga ega. IfM Bonn ta'rifiga ko'ra, ushbu korxonalarni tavsiflovchi asosiy belgi mulkdorlik va boshqaruvning birligidir [1]. Shu sababli tashqi malakali menejerlarni jalb etish mulkdorlarning boshqaruvdagi ishtirokini saqlash va vakolatlarni aniq taqsimlash bilan uyg'unlashtirilishi lozim. Qurilish korxonalari uchun bunday yondashuv uzoq muddatli strategik rejalashtirish, sifatni ta'minlash va innovatsion faoliyatni professional boshqaruv asosida tashkil etish jihatidan ahamiyatlidir.

Yaponiya boshqaruv tajribasida jarayonlarni uzluksiz takomillashtirishga asoslangan Kaizen tamoyili muhim o'rin tutadi. Toyota ishlab chiqarish tizimida barcha xodimlarning kundalik takomillashtirish faoliyatida ishtirok etishi, resurs isrofini bartaraf qilish, bajarish muddatlarini qisqartirish va yuqori sifatni ta'minlash o'zaro bog'liq vazifalar sifatida qaraladi [2]. Mazkur tamoyilni qurilish faoliyatiga moslashtirish xarajatlarni kamaytirishni bir martalik tadbir bilan cheklamasdan, mehnat intizomi, sifat menejmenti va ishlab chiqarish jarayonlarini muntazam takomillashtirish bilan bog'lash imkonini beradi.

AQSh tajribasini tahlil qilishda korporativ boshqaruv, strategik menejment, investitsiya faoliyati va raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'zaro aloqadorligiga e'tibor qaratish lozim. Bunda direktorlar kengashi, mustaqil ekspertlar va professional menejerlarning vazifalarini korxona faoliyati ko'lamiga muvofiq belgilash muhimdir. Ushbu yondashuvning xalqaro metodologik asosini G20/OECD tamoyillari bilan izohlash mumkin: ularda boshqaruvning shaffofligi va hisobdorligi investorlar ishonchini mustahkamlash, moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytirish hamda korxonalar barqarorligini ta'minlash omillari sifatida ko'rsatiladi [3; P.2]. Qurilish korxonalarida bu tamoyillar boshqaruv qarorlarining asoslanganligini oshirish uchun xizmat qilishi mumkin.

Italiya tajribasining qurilish sohasi uchun ahamiyatli jihati hududiy ishlab chiqarish an'analari, mahalliy brendlar va mahsulot sifatini korxonalararo kooperatsiya bilan uyg'unlashtirish imkoniyatidir. A. Spadavecchia Italiya sanoat hududlarini o'rganib, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash samaradorligi korxonalarning subsidiyalardan foydalanishi va ular faoliyat yuritadigan iqtisodiy muhit bilan bog'liqligini ko'rsatadi [4; pp. 399-423]. Mazkur xulosa qurilish korxonalari va material yetkazib beruvchilar o'rtasidagi kooperatsiyani moliyaviy hamda institutsional qo'llab-quvvatlash bilan muvofiqlashtirish zarurligini asoslashga imkon beradi.

Xitoy tajribasida davlatning tarmoq rivojlanishini muvofiqlashtirishi va ishlab chiqarish infratuzilmasini modernizatsiyalashi e'tiborga loyiq. Qurilish sanoatini rivojlantirishga doir

besh yillik reja haqidagi rasmiy axborotda ishlab chiqarish zanjirini yangilash, axborot texnologiyalarini keng qo'llash hamda qurilish korxonalari, internet kompaniyalari va ilmiy tashkilotlar hamkorligini rag'batlantirish nazarda tutilgan [5]. Shu nuqtayi nazardan, elektron tijorat, eksportni qo'llab-quvvatlash va moliyaviy rag'batlantirish vositalarining qurilish korxonalari ehtiyojlariga muvofiqligini baholash ham muhim tahlil yo'nalishidir.

Ko'rib chiqilgan tajribalarni umumlashtirish qurilish korxonalari faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmida strategik rejalashtirish, professional menejment, boshqaruv hisobi va xarajatlarni strategik boshqarishni o'zaro bog'liq elementlar sifatida ajratish imkonini beradi. Innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish, inson kapitaliga investitsiya kiritish, davlat va moliya institutlari bilan hamkorlik, eksport hamda xalqaro kooperatsiyani rivojlantirish ushbu mexanizmni to'ldiradi. Oilaviy mulkchilikka asoslangan korxonalarda esa boshqaruv va mulkdorlikning avlodlararo davomiyligini rejalashtirish ham hisobga olinishi lozim.

Ishlab chiqarish xarajatlarini boshqarishda tejamkor ishlab chiqarish — Lean Production, faoliyat turlari bo'yicha xarajatlarni hisoblash — Activity-Based Costing, xarajatlarni uzluksiz kamaytirish — Kaizen Costing usullari hamda korxona resurslarini rejalashtirish — ERP tizimining vazifalarini farqlash zarur. Ular xarajatlarni aniqlash, resurs sarfini nazorat qilish va tannarxni maqbullashtirishning turli jihatlariga xizmat qiladi. Xususan, Lean Construction Institute qurilishda tejamkor boshqaruvni loyihalash va qurilish jarayonlari davomida buyurtmachi uchun qiymat yaratish, isrofni aniqlash va bartaraf etishga yo'naltirilgan yondashuv sifatida izohlaydi [6].

O'zbekiston sharoitida ushbu tajribalarni milliy iqtisodiy va institutsional xususiyatlarga moslashtirgan holda bosqichma-bosqich joriy etish maqsadga muvofiq. Bunda boshqaruv hisobini takomillashtirish, xarajatlarning raqamli monitoringini yo'lga qo'yish va zamonaviy biznes-rejalashtirish tizimlaridan foydalanish muhimdir. Oilaviy qurilish korxonalarida oila a'zolari mehnatini iqtisodiy jihatdan baholash xarajatlarni to'liq hisobga olishga yordam beradi. Mazkur choralarning o'zaro muvofiqlashtirilishi xorijiy tajribadan foydalanishni korxonaning boshqaruv salohiyati va amaliy ehtiyojlari bilan bog'lash imkonini beradi.

Xulosa.

Ko'rib chiqilgan xorijiy tajribalar qurilish korxonalarini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishda boshqaruv vakolatlari, ishlab chiqarish jarayonlari va resurslardan foydalanishni o'zaro muvofiqlashtirish zarurligini ko'rsatadi. Professional menejment, strategik rejalashtirish, boshqaruv hisobi va raqamli monitoringning amaliy ahamiyati ularning korxona faoliyatida izchil bog'langan holda qo'llanishi bilan belgilanadi.

O'zbekiston qurilish korxonalarida xorijiy tajribani joriy etish mavjud boshqaruv va hisob tizimini baholashdan boshlanishi maqsadga muvofiq. Dastlab vakolat hamda mas'uliyatni aniqlashtirish, loyiha va ish turlari bo'yicha xarajatlar hisobini tartibga solish, keyinchalik esa jarayonlarni takomillashtirish usullari va raqamli vositalarni korxona imkoniyatlariga muvofiq tatbiq etish lozim. Oilaviy mulkchilikka asoslangan korxonalarda bu choralar oila a'zolari mehnatini iqtisodiy baholash va boshqaruvning avlodlararo davomiyligini rejalashtirish bilan to'ldirilishi mumkin.

Xorijiy tajribadan foydalanish natijalarini baholashda xarajatlarning kamayishi bilan bir qatorda qurilish sifati, ishlarni bajarish muddatlari va resurslardan foydalanish darajasi ham hisobga olinishi zarur. Shu asosda taklif etilayotgan yondashuvning mohiyati xorijiy boshqaruv

vositalarini korxonaning ichki imkoniyatlari va milliy institutsional sharoitlarga muvofiq tanlashdan iborat. Mazkur yondashuvning amaliy samaradorligini aniqlash uchun uni tanlangan qurilish korxonalarida sinovdan o'tkazish va natijalarni boshlang'ich ko'rsatkichlar bilan qiyoslash talab etiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Institut für Mittelstandsforschung Bonn. Mittelstand definition of the IfM Bonn. https://www.ifm-bonn.org/en/definitions/mittelstand-definition-of-the-ifm-bonn?utm_source
2. Toyota Motor Corporation. Toyota Production System. [Toyota Production System | Vision & Philosophy | Company | Toyota Motor Corporation Official Global Website](https://www.toyota.com/production-system/)
3. OECD. G20/OECD Principles of Corporate Governance 2023. — Paris: OECD Publishing, 2023. — 53 p. — DOI: [10.1787/ed750b30-en](https://doi.org/10.1787/ed750b30-en).
4. Spadavecchia A. Building Industrial Districts: Do Subsidies Help? Evidence from Postwar Italy // Business History Review. — 2020. — Vol. 94, No. 2. — Pp. 399–423. — DOI: 10.1017/S000768051900117X.
5. China publishes five-year plan for construction industry // The State Council of the People's Republic of China [Elektron resurs]. — 26.01.2022. https://english.www.gov.cn/statecouncil/ministries/202201/26/content_WS61f09bccc6d09c94e48a4473.html?utm_source
6. Lean Construction Institute. What is Lean Construction? https://leanconstruction.org/lean-topics/lean-construction/?utm_source

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XVIII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, sentyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.

XVIII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 18-son (26-sentyabr, 2026-yil). – 182 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-sentyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.